

**Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВЕКТОРИ ОПТИМІЗАЦІЇ**

(на матеріалах ТОВ «Ізіда»)

Студента 2 курсу денної форми
навчання спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
спеціалізації «Державні фінанси»

Пентелейчук
Георгій
Іванович

Науковий керівник:
к.е.н., доцент

Томнюк
Тетяна
Леонідівна

Завідувач кафедри:
д.е.н., професор

Чорновол
Алла
Олегівна

Чернівці 2023

АНОТАЦІЯ

Пентелейчук Г. І. Оподаткування підприємств в Україні: сучасний стан та вектори оптимізації. – Рукопис. Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Чернівці, 2023.

У випускній кваліфікаційній роботі розглядаються теоретичні та методологічні аспекти оподаткування підприємств та його оптимізації. На основі даних ТОВ «Ізіда» досліджено сучасні тенденції впливу оподаткування на результати діяльності підприємств та справляння обов'язкових платежів з юридичних осіб. Запропоновано напрями оптимізації оподаткування підприємств в Україні.

Ключові слова: оподаткування підприємств, податкова оптимізація, податкове планування, податок, податкове навантаження.

ANNOTATION

Penteleychuk G. I. Business taxation in Ukraine: current state and vectors of optimization.– Manuscript. Final qualifying works on education and qualification level «master» specialty 072 «Finance, banking, insurance and the stock market».– Chernivtsi Trade and Economic Institute DTEU. Chernivtsi, 2023.

The final qualification work examines the theoretical and methodological aspects of enterprise taxation and its optimization. On the basis of data of LLC "Izyda" and national indicators the modern trends of influence of taxation on the results of activity of enterprises and making of obligatory payments from legal entities are investigated. The directions of optimization of taxation of the enterprises in Ukraine are offered.

Keywords: taxation of enterprises, tax optimization, tax planning, tax, tax burden.

ЗМІСТ

	ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ	7
	1.1. Особливості системи оподаткування підприємств в Україні	7
	1.2. Значення податкової оптимізації в діяльності підприємств	11
	1.3. Форми, методи та інструменти оптимізації податкових платежів	14
	Висновки до розділу 1	16
РОЗДІЛ 2.	МОНІТОРИНГ ВПЛИВУ ОПОДАТКУВАННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВ «ІЗІДА» У 2020–2022 РОКАХ	18
	2.1. Аналіз справляння обов’язкових платежів ТОВ «Ізіда» у 2020–2022 роках	18
	2.2. Оцінка структури обов’язкових платежів та рівня податкового навантаження підприємства	29
	Висновки до розділу 2	34
РОЗДІЛ 3.	ВЕКТОРИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	36
	3.1. Напрями податкової підтримки діяльності підприємств в Україні в умовах економічної кризи	36
	3.2. Інструменти податкової підтримки підприємств малого та середнього бізнесу в контексті Євроінтеграції	39
	3.3. Детінізація економіки України як напрямок оптимізації оподаткування	41
	Висновки до розділу 3	44
	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	46
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
	ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна реальність функціонування підприємств свідчить про те, що оподаткування є ключовим інструментом державного економічного регулювання. Велике податкове навантаження негативно впливає на становище підприємств, оскільки зменшує їхні прибутки через збільшення частки витрат на виплати до бюджетів. Це може призвести до викривлення податкової та фінансової звітності, а також переведення суб'єктів господарювання в тіньовий сектор, гальмування розвитку різних галузей економіки. Отже, тема оптимізації оподаткування для підприємств в умовах економічної кризи є своєчасною та актуальною.

Існуючі дослідження стану та тенденцій оподаткування підприємств, проведені В.П. Вишневським, Т.І. Єфименко, Ю.Б. Івановим, А.І. Крисоватим, М.І. Крупкою, І.О. Луніною, В.М. Мельником, В.М. Опаріним, А.М. Соколовською, Л.Л. Тарангулом, В.М. Федосовим та іншими, відображають складний характер цих проблем. Проте питання поліпшення системи оподаткування підприємств для стимулювання їхньої діяльності залишається актуальним і вимагає подальших розглядів. Особливо гостро це питання виникає в умовах фінансової нестабільності підприємств, зменшення загального попиту та податкових надходжень до бюджету, а також економічної кризи, що серйозно вплинула на результати діяльності підприємств. Усе це підкреслює необхідність глибокого дослідження всіх аспектів впливу оподаткування на функціонування підприємств та розгляду шляхів його оптимізації.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо оптимізації оподаткування підприємств в Україні.

Для досягнення мети дослідження були визначені такі завдання:

- дослідити особливості системи оподаткування підприємств в Україні;

- визначити значення податкової оптимізації в діяльності підприємств;
- форми, методи та інструменти оптимізації податкових платежів;
- проаналізувати справляння обов'язкових платежів ТОВ «Ізіда» у 2020–2022 роках,
- оцінити рівень податкового навантаження на підприємство;
- визначити напрями податкової підтримки діяльності підприємств в Україні в умовах економічної кризи;
- дослідити податкової підтримки підприємств малого та середнього бізнесу в Європейському Союзі та можливості їх імплементації в Україні;
- виявити напрями детінізації економіки України як напрямку оптимізації оподаткування.

Об'єктом дослідження є теоретичні та практичні аспекти механізму оподаткування підприємств.

Предметом дослідження є економічна діяльність підприємств та система оподаткування підприємств в контексті формування оптимального механізму оподаткування.

Методи дослідження. Теоретична частина дослідження опрацьована із застосуванням системного підходу до узагальнення положень щодо питань оптимізації податкових відрахувань підприємств. При узагальненні сутності механізму оподаткування та виявленні податків, що найбільш суттєво впливають на економічну діяльність підприємств та рівень фінансових ресурсів держави, використано абстрактно-логічний метод. Використання порівняльного аналізу формування механізму оподаткування в Україні із врахуванням зарубіжного досвіду дало змогу обґрунтувати основні напрями вдосконалення податкової політики на макроекономічному рівні. Для аналізу динаміки показників оподаткування підприємств застосовано статистичні методи аналізу динамічних рядів. Поряд з цим у роботі також використано методи обчислювальної математики а також економіко-статистичні методи.

Інформаційною базою дослідження є положення економічної науки, викладені в працях вітчизняних та іноземних вчених, законодавчі і

нормативні документи України та зарубіжжя. Розробку наукових положень, методичних і практичних рекомендацій здійснено на підставі критичного вивчення опублікованих наукових праць, аналізу статистичних матеріалів, вивчення реальних господарських процесів в Україні та інших країнах.

Наукова новизна. Наукова новизна дослідження полягає у розробці пропозицій щодо удосконалення системи оподаткування підприємств в контексті оптимізації збалансування інтересів держави та платників податків в умовах економічної кризи.

Практичне значення одержаних результатів. Використання результатів дослідження дозволяє підвищити ефективність господарської діяльності підприємств за рахунок створення сприятливого для розвитку виробництва податкового режиму. Практичне значення результатів дослідження випускної кваліфікаційної роботи полягає у розробці рекомендацій щодо вдосконалення механізму оподаткування з огляду на забезпечення активізації діяльності підприємств в Україні.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано тези на тему «Інструменти податкової підтримки підприємств малого та середнього бізнесу в контексті Євроінтеграції» (Матеріали XIII Всеукраїнської студентської інтернет-конференції «Реформування економіки України як фактор забезпечення сталого розвитку », ЧТЕІ ДТЕУ, 2023).

Обсяг та структура випускної кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Основний текст роботи викладено на 48 сторінках, що містять 5 таблиць і 10 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Особливості системи оподаткування підприємств в Україні

На сучасному етапі економічного розвитку України все більш актуальними стають питання оптимізації податкового тиску на підприємства та підтримки бізнес-активності в країні, з одного боку, і забезпечення достатнього рівня податкових надходжень до бюджетів різних рівнів та фондів соціального страхування, з іншого боку. Знаходження балансу в цих аспектах створює сприятливі умови для економічного розвитку та ефективного соціального захисту населення.

Згідно з податковим законодавством України, підприємства можуть бути оподатковані за загальною або спрощеною системою. На спрощеній системі можуть перебувати всі підприємства без обмежень. Згідно з загальною системою, підприємство є платником податку на прибуток та інших податків, визначених Податковим кодексом, таких як земельний податок, податок на нерухоме майно, транспортний податок, рентна плата за спецводокористування і т.д., при умові, що у нього є об'єкти оподаткування цими податками.

Об'єкт оподаткування податком на прибуток визначається шляхом коригування фінансового результату до оподаткування, розрахованого відповідно до П(С)БО або МСФЗ, з урахуванням різниць, визначених Податковим кодексом. Ці різниці застосовуються лише до підприємств, які заробляли дохід понад 40 мільйонів гривень за останній рік (зміна встановлена влітку 2020 року, раніше межа становила 20 мільйонів гривень). При розрахунку цього критерію враховується бухгалтерський дохід за рік, що включає виручку від реалізації, інші операційні та фінансові доходи (без ПДВ) [1].

Різниці можуть виникати під час нарахування амортизації необоротних активів, формування резервів (забезпечень), здійснення фінансових операцій, оподаткування окремих видів діяльності та окремих операцій (ст. 39, 1231, ст. 138–141, підрозд. 4 розд. XX ПК).

Платники, у яких річний дохід менше 40 млн. грн., можуть самостійно вирішувати, застосовувати чи ні ці різниці. Якщо підприємство вирішить не застосовувати різниці, такий порядок діятиме, доки дохід не перевищить 40 млн. грн. При цьому можна відмовитися лише від різниць із розд. III ПК (крім податкового збитку попереднього періоду). Іншими словами, у підприємств, які не коригують фінансовий результат на податкові різниці, сума податку на прибуток фактично залежить тільки від фінансового результату, розрахованого за даними бухгалтерського обліку. Ставка податку на прибуток становить 18 %.

Спрощена система оподаткування - це спеціальний податковий режим, який є особливим механізмом сплати податків і зборів, замінюючи окремі податки і збори, передбачені Податковим кодексом України (ПКУ), однією оплатою - єдиним податком, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності. Розглянемо сучасний вигляд спрощеної системи та проведемо її порівняння із загальною системою оподаткування (дод. А).

Платники єдиного податку, які входять до перерахованих груп, звільнені від зобов'язань щодо обчислення, сплати та подання податкової звітності за такими податками та зборами:

—податок на прибуток підприємств;

—податок на додану вартість за операції з постачання товарів, робіт та послуг, які мають місце на митній території України. Винятки складають податок на додану вартість, який сплачується юридичними особами, які обрали ставку 5% єдиного податку в третій групі, а також оподаткування, яке платники четвертої групи єдиного податку повинні сплачувати;

—податок на майно, зокрема земельний податок за ділянки, які використовуються платниками єдиного податку третьої групи для

господарської діяльності. Виключення становлять випадки, коли діяльність включає надання в оренду (найм, позичку) земельних ділянок та/або нерухомого майна, розташованого на таких ділянках, або коли платники єдиного податку четвертої групи займаються сільськогосподарським товаровиробництвом;

— рентна плата за спеціальне використання води, яку повинні сплачувати платники єдиного податку четвертої групи [1].

Проведемо аналіз позитивних та негативних аспектів загальної системи оподаткування з позиції підприємства. Серед основних переваг можна виділити наступні:

1. Оподаткування фінансового результату діяльності підприємства, тобто прибутку, а не всього доходу без врахування витрат, є важливим аспектом. У порівнянні з єдиним податком (третьою та четвертою групами єдинників), податок на прибуток виявляється більш об'єктивним, оскільки враховує фінансовий результат діяльності підприємства.

2. Платники податку на прибуток користуються пільговою ставкою податку на доходи фізичних осіб при виплаті дивідендів. Вони утримують ПДФО за ставкою 5%, що є значно менше, ніж ставка 9% для спрощенців.

3. Відсутність потреби у щоквартальному контролі рівня доходу визначається як одна з переваг даної системи оподаткування.

4. Відсутність обмежень для розширення обсягів діяльності визначає сприятливий контекст для розвитку підприємства.

5. Наявність свободи вибору виду діяльності та відсутність обмежень стосовно цього аспекту є ще однією перевагою даної системи оподаткування.

Проте система оподаткування має ряд недоліків, серед яких можна визначити наступні аспекти:

1. Сплата широкого спектру податків, враховуючи особливості діяльності підприємства.

2. Складна система обліку, що вимагає ведення обліку доходів і витрат.

3. Інтенсивний контроль зі сторони державних органів щодо перевірки правильності розрахунку прибутку та ведення діяльності.

Розглянемо переваги використання спрощеної системи оподаткування для підприємства:

1. Суттєве зменшення кількості податків, обмежившись єдиним податком, військовим збором та єдиним соціальним внеском мінімального розміру.

2. Значне полегшення обліку та звітності.

3. Право вибору стати або не стати платником ПДВ.

Проте спрощеній системі оподаткування підприємств притаманні також наступні недоліки:

1. Суттєві обмеження для розширення обсягів діяльності.

2. Обмеження щодо вибору виду діяльності.

3. Обмеження для підприємців при взаємодії з юридичними особами.

4. Заборона для платників єдиного податку третьої групи на проведення бартерних операцій, що може призвести до переведення на загальну систему оподаткування та подвійного оподаткування у разі порушення цього обмеження.

Отже, при виборі системи оподаткування для свого підприємства власник повинен виконати конкретний набір дій, щоб урахувати всі аспекти його діяльності:

1. Проаналізувати вид діяльності, щоб визначити, чи відповідає він умовам певного переліку обмежень у конкретній групі спрощеної системи оподаткування.

2. Вивчити використання бартерних операцій, взаємозаліків та інших аспектів, які можуть бути неприпустимими в деяких групах спрощеної системи.

3. Оцінити необхідність використання найманої праці.

4. Аналізувати сезонні коливання обсягу доходу, що може призвести до необхідності використання РРО, переходу до менш вигідної групи за спрощеною системою або переходу до загальної системи оподаткування.

5. Розглядати рентабельність підприємства, оскільки спрощені системи оподаткування є вигідними для високорентабельних підприємств, а для низькорентабельних вони можуть бути менш вигідними, ніж загальна система.

6. Скласти прогноз податкового навантаження для кожної системи оподаткування.

Виконання цих кроків дозволить власнику підприємства чітко оцінити ситуацію і прийняти обґрунтований вибір щодо системи оподаткування для його діяльності.

1.2. Значення податкової оптимізації в діяльності підприємств

У сучасних умовах ефективного функціонування підприємства в значній мірі залежить від правильного вибору його податкової політики. Це обумовлено тим, що податки становлять значну частину витрат підприємства. Вибір податкової політики підприємства визначається різними факторами, включаючи податкову політику держави, яка впливає на рівень податкового навантаження.

Під поняттям "податкова політика підприємства" розуміється система заходів, що включає в себе податковий облік, нарахування та сплату податкових платежів, а також податкове планування. У сучасному бізнесі ефективність визначається не лише рентабельністю, але і обсягами витрат на його управління.

Зобов'язання сплатити податки до бюджету вважається обов'язком кожного суб'єкта господарювання, а порушення цього обов'язку може призвести до відповідних покарань з боку держави. Уникнення сплати

податків вважається правопорушенням і, відповідно до законодавства, може бути кваліфіковане як кримінальний злочин.

Застосування законних методів для зменшення податкового зобов'язання, таких як оптимізація податків та податкове планування, не має на меті зменшення суми сплачених податків, але спрямоване на збільшення фінансових ресурсів, доступних підприємству для подальшого розвитку його діяльності.

Згідно з визначенням Н.А. Вахновської, податкове планування на підприємстві означає вибір оптимальних варіантів фінансово-господарської діяльності та розміщення активів з метою досягнення максимально низького рівня податкових зобов'язань [12].

На наш погляд, важливо розглядати податкове планування на підприємстві як комплекс методів та прийомів, які, керуючись податковим законодавством, спрямовані на зменшення податкових зобов'язань платника податку. При розробці податкового планування слід враховувати наступні аспекти:

Податкові пільги, які включають повне чи часткове звільнення суб'єктів підприємництва від певних податків, пов'язаних з конкретною діяльністю або виробництвом певних товарів.

Можливі обходи при сплаті податків, що виникають через невизначеність певних аспектів податкового законодавства, пов'язаних з підприємницькою діяльністю.

Спеціально розроблені схеми та оптимізації податкових платежів як ключовий інструмент податкового планування.

Існують два концептуальні підходи до суті податкового планування [7]:

Перший концептуальний підхід передбачає визначення сум податкових платежів на плановий період і календарне планування їх сплати.

Другий концептуальний підхід визначає формування податкової політики підприємства і включає вибір різних варіантів фінансово-

господарської діяльності та розміщення активів з метою досягнення мінімального рівня податкових зобов'язань.

З урахуванням суттєвих відмінностей між плануванням податкових платежів та податковим плануванням, перший вид планування виступає складовою частиною другого.

Податкове планування охоплює заходи, спрямовані на досягнення необхідної балансованості у всіх фінансових аспектах операцій. Його суть полягає у створенні та впровадженні різних законних стратегій для зменшення податкових відрахувань, шляхом застосування методів стратегічного фінансово-господарського планування підприємства. У умовах жорсткої фіскальної політики та економічної нестабільності саме податкове планування може забезпечити виживання підприємства. Важливо, щоб воно гармонізувалося зі стратегією підприємства, враховувало витрати на його реалізацію та оцінювало податковий тиск. Здійснення стратегічного та поточного податкового планування є обов'язковим на кожному етапі [45].

Оптимізація входить до числа ключових компонентів податкового планування. На практиці часто використовують різні терміни, такі як "податкова оптимізація", "оптимізація оподаткування", "оптимізація податкових наслідків господарських операцій". Незважаючи на термінологічні відмінності, всі вони вказують на вибір такого підходу до організації та управління господарською діяльністю, який гарантує оптимальний фінансовий результат шляхом раціональної податкової політики та ефективного використання податкових інструментів в рамках законодавства.

На практиці часто використовують термін "мінімізація оподаткування" для зменшення податкових платежів або обов'язків. Цей термін відрізняється від податкової оптимізації у двох аспектах. По-перше, він має більш вузький обсяг застосування, оскільки іноді оптимальним може бути варіант зі збільшенням суми податкових платежів, але з загальним зниженням податкового навантаження. По-друге, його розглядають як негативне явище з

боку контролюючих органів, які можуть вважати його ухиленням від оподаткування чи уникненням сплати податків.

Отже, мінімізацію податкових платежів слід розглядати лише як елемент податкової оптимізації, що може бути застосована лише в певних рамках та за обов'язкового врахування інших основних умов. Податкова оптимізація є ключовою складовою податкового планування і виходить за межі законної мінімізації оподаткування, при цьому фінансовий результат господарської діяльності має важливе значення.

1.3. Форми, методи та інструменти оптимізації податкових платежів

Форми, прийоми та засоби оптимізації податкових виплат залежать від сфери діяльності підприємства. У контексті підприємницької діяльності в Україні основні стратегії податкового планування включають використання спрощених систем оподаткування, користування податковими пільгами, які обумовлені альтернативністю правових форм організації суб'єктів підприємницької діяльності, формування капіталу для проведення статутної діяльності, а також врахування видів діяльності підприємств, видів виробництва чи послуг, структури витрат на виробництво та реалізацію продукції, форм оплати праці та інші фактори. Оптимізація оподаткування може бути спрямована на різні аспекти, включаючи [45]:

1. Оптимізація прибутків та витрат підприємства визначається об'єктом оподаткування податку на прибуток, який залежить від обсягу та структури доходів та витрат за відповідний податковий період. Важливо відзначити, що на етапі планування їх не враховується згідно з правилом першої події, а дата визнання доходів та витрат. Законодавство України визначає максимальний розмір відрахувань у соціальні фонди, що залишаються постійними навіть при зміні розміру заробітної плати. Це може

бути використано при виплаті премій працівникам. Деякі соціальні виплати, страхування життя працівників та соціальний пакет також впливають на розмір оподаткування до бюджету. Оптимальне співвідношення доходів та витрат слід забезпечити через зменшення витрат виробництва (зокрема, управлінських витрат), розширення виробничих потужностей, проведення маркетингових досліджень та встановлення жорсткої фінансової дисципліни.

2. Вибір форми діяльності (фізична особа - приватний підприємець або юридична особа, можливість створення філії чи дочірньої фірми) повинен здійснюватися з урахуванням основних характеристик і вимог до кожного типу господарських товариств. Це включає відповідальність засновників, статутний фонд і можливості оптимізації податкового тиску.

3. Правильне формування облікової політики є важливим інструментом податкової оптимізації, оскільки величина та порядок сплати податків залежать від обраного методу обліку та оподаткування. Таким чином, облікова політика, затверджена до початку року керівником підприємства, має велике значення.

4. Взаємодія з підприємствами, що користуються пільгами.

5. Зміна термінів оплати податків. Закон дозволяє відкладати сплату податків, які можна ефективно використовувати в бізнесі. Навіть якщо уникнути штрафних санкцій неможливо, це не означає, що сплачувати їх слід негайно і без застережень. Сплата штрафів повинна бути оптимальною, використовуючи можливості з їх зменшення та відстрочення.

6. Кваліфіковане укладення угод. Правильно структуровані угоди значно зменшують податкове навантаження. Наприклад, діюче законодавство надає ряд пільг для учасників тривалих контрактів, включаючи податок на прибуток та податок на додану вартість.

7. Інші інструменти (склад засновників, заміна відносин, "давальницька" переробка). Участь іноземців у складі засновників ускладнює завдання податкового планування. Іноді доцільно уникати прямої участі іноземців (фізичних або юридичних осіб) у статутному капіталі, а замість

цього компенсувати контроль та управлінські функції через укладання договору довірчого управління акціями (частками) з одночасним укладанням договору застави акцій на користь іноземця. Для кількох підприємств, об'єднаних у групу компаній із різними формами оподаткування, можна розглядати методи оптимізації в холдингу, методи розподілу доходів та витрат між цими структурами. Також використовуються інші методи оптимізації оподаткування, залежно від галузі діяльності підприємства, його фінансових можливостей тощо.

Отже, ефективність податкового планування на підприємстві зростає за умови правильної організації як внутрішньої, так і зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Це передбачає розробку плану, визначення цілей і завдань податкового планування, а також правильний вибір офшорної зони та розробку та впровадження схем оптимізації податкових платежів.

Висновки до розділу 1

Податкове законодавство України надає можливість обирати між оподаткуванням підприємств за загальною чи спрощеною системою. Загальна система передбачає, що підприємство сплачує податок на прибуток та інші визначені Податковим кодексом податки, такі як земельний, нерухомого майна, транспортний і інші. Платники єдиного податку, які включають підприємства, звільнені від нарахування, сплати та звітності за податками, такими як податок на прибуток, земельний податок, податок на додану вартість та рентна плата за спеціальне використання води (з урахуванням конкретних умов).

Кожна з цих систем має свої переваги та недоліки, які важливо враховувати при виборі. Податкове планування на підприємстві включає в себе набір методів та стратегій, спрямованих на зменшення податкових зобов'язань відповідно до податкового законодавства.

Оптимізація оподаткування (податкова оптимізація) є складовою частиною податкового планування і передбачає вибір такого способу організації господарської діяльності, який дозволяє зменшити податкові зобов'язання через повне використання усіх законно наданих пільг, звільнень та інших прийомів. Важливо, щоб будь-який метод оптимізації був ефективним, відповідав законодавчим вимогам, був стабільним та не мав негативних наслідків для діяльності підприємства.

Однак важливо розуміти, що окремі заходи щодо оптимізації оподаткування не стануть повноцінною системою податкового планування, якщо вони не вписуються у єдиний стратегічний план розвитку та діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 2

МОНІТОРИНГ ВПЛИВУ ОПОДАТКУВАННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВ «ІЗІДА» У 2020–2022 РОКАХ

2.1. Аналіз справляння обов'язкових платежів ТОВ «Ізіда» у 2020–2022 роках

В умовах швидких змін економічного та інституціонального середовища комерційної господарської діяльності актуалізується потреба у забезпеченні динамічної конкурентоспроможності торговельних підприємств. В умовах постійного дисбалансу ринкової кон'юнктури керівництво торговельних підприємств потребує достатньої інформації про стан як зовнішнього середовища, так і внутрішніх чинників. Серед таких чинників система оподаткування підприємства займає провідне місце, оскільки обумовлює витрати підприємства на сплату податків, темпи зростання та прискорення товарообігу, прибутковість діяльності торговельного підприємства.

Підприємство «Ізіда» створене в організаційно-правовій формі товариство з обмеженого відповідальністю на основі колективної (спільної часткової) власності учасників. Діяльність підприємства регламентується законами України а також установчим договором та статутом.

Предметом діяльності підприємства є:

- торгівельна діяльність у сфері оптової, роздрібної торгівлі та громадського харчування, щодо реалізації продовольчих і непродовольчих товарів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, предметів побутової хімії, медикаментів, продуктів харчування та харчових добавок та інших товарів, що підлягають і не підлягають ліцензуванню;

- посередницька, закупівельна та торгівельна діяльність, в тому числі у вигляді комісійної, консигнаційної, комерційної, фірмової, оптової та роздрібної торгівлі;
- здавання в оренду власного рухомого та нерухомого майна, в тому числі діяльність ринків;
- діяльність кафе, ресторанів, барів, їдалень та послуги з постачання готової їжі;
- діяльність у сфері спорту та відпочинку;
- виробництво товарів народного споживання та виробничо – технічного призначення, в тому числі вироби з пластмас, металу, деревини;
- проектування, розробка та складання проектно – кошторисної документації, ремонт, будівництво та введення в дію всіх видів об’єктів промисловості, соціальної сфери, житла;
- здійснення будівельних, будівельно-монтажних та ремонтно–будівельних робіт, всіх видів санітарно та електро–технічних робіт для підприємств та населення;
- закупівля, виробництво, заготівля, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції;
- внутрішні та міжнародні перевезення пасажирів і вантажів повітряним, річковим, морським, залізничним та автомобільним транспортом, надання послуг таксі;
- надання транспортно-експедиційних послуг;
- надання послуг по зберіганню та переробці вантажів;
- надання індивідуальних послуг населенню, фізичним та юридичним особам, в тому числі прання, хімчистка та фарбування, надання послуг перукарнями та салонами краси, ксерокопіювання, фотозйомка та інше.

За ринкових умов господарювання головною метою, до якої прагнуть всі підприємства, є отримання максимального прибутку за мінімальних

затрат. Проте нестабільність економічного сектору країни диктує свої правила. Невиправдані ризики, непередбачені витрати, збитки підприємства в сучасних економічних відносинах за умов розвинутої всесвітньої кризи – ці поняття стали звичними для нас. Підприємство, щоб не зазнати краху та завоювати лідируючі позиції на ринку, постійно повинне аналізувати результати своєї минулої діяльності та прогнозувати майбутні зміни й шляхи їх вирішення.

Інвестиційний клімат в країні не в останню чергу залежить від діючого механізму оподаткування прибутку підприємств та ефективності його адміністрування. В Україні практично запроваджена класична європейська модель оподаткування прибутку підприємств, яка є найпоширенішою у країнах ЄС та ОЕСР. Згідно з цією моделлю базовим показником для розрахунку об'єкта оподаткування є бухгалтерський фінансовий результат до оподаткування, який коригується на податковій різниці, визначені у Податковому кодексі. При цьому в Україні діє одна із найнижчих в Європі ставка податку на прибуток підприємств — 18%.

Оскільки податок на прибуток це прямий податок з прибутку, платниками податку на прибуток підприємств є суб'єкти господарської діяльності — юридичні особи. Такі платники податку на прибуток можуть бути як резидентами, так і нерезидентами. Так, ТОВ «Ізіда» виступала платником податку на прибуток у 2020–2022 роках.

Об'єктом оподаткування податком на прибуток є прибуток, отриманий платником податку на прибуток на території України та за її межами, який, починаючи з 2015 року, визначають шляхом коригування фінансового результату до оподаткування, визначеного у фінансовій звітності відповідно до НП(С)БО або МСФЗ, на різниці (2.1):

$$\text{Об'єкт оподаткування} = \text{фінансовий (бухгалтерський) результат} \pm \text{різниці} \quad (2.1)$$

Фінансовий результат платника податку на прибуток — це результат від усіх видів діяльності юридичної особи. Він може бути як додатним

(прибуток), так і від’ємним (збиток). Фінансовий результат до оподаткування зафіксовано в однойменному рядку Звіту про фінансові результати.

Іншою важливою складовою об’єкта оподаткування, поряд із фінансовим результатом, є різниці, що відповідно до наведеної формули можуть збільшувати або зменшувати об’єкт оподаткування. Різниці — це коригування фінансового результату до оподаткування на показники, визначені у статтях 138-141 Податкового кодексу, положеннях розділів I, II та Перехідних положеннях Кодексу. Платники податку, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за даними бухгалтерського обліку, за останній річний звітний період не перевищує 40 млн. грн., мають право прийняти рішення не враховувати різниці. Саме тому ТОВ «Ізіда» у 2020–2022 роках не враховувало податкових різниць при визначенні об’єкта оподаткування податком на прибуток (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

**Динаміка складових нарахування податку на прибуток по ТОВ
«Ізіда» у 2020–2022 рр., тис. грн.**

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/ 2020, %	2022/ 2021, %	2022/ 2020, %
Дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку	2394,0	1392,4	805,6	58,2	57,9	33,7
Фінансовий результат до оподаткування	12,0	-	7,3	-	-	60,8
Різниці, які виникають відповідно до Податкового кодексу	-	-	-	-	-	-
Об’єкт оподаткування	12,0	-	7,3	-	-	60,8
Податок на прибуток	2,2	-	1,3	-	-	59,1

Як демонструють дані таблиці 2.1 (дод. Б, В), доходи ТОВ «Ізіда», які враховуються для визначення фінансового результату, динамічно зменшувалися: у 2020 році становили 2394,0 тис. грн, у 2021 р. – 1392,4 тис. грн. (58,2% показника 2020 р.), у 2022 р. – 805,6 тис. грн (57,9% показника 2021 р. та 33,7% показника 2020 р.).

Проаналізуємо динаміку витрат підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Динаміка витрат ТОВ «Ізіда» у 2020–2022 рр. , тис. грн.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/ 2020, %	2022/ 2021, %	2022/ 2020, %
Собівартість реалізованої продукції	1836,6	798,3	875,1	43,5	109,6	47,6
Інші операційні витрати	535,5	-	635,1	-	-	118,6
Інші витрати	10,0	-	-	-	-	-
Всього витрат	2382,1	798,3	1510,2	33,5	189,2	63,4

Так, динаміка витрат у досліджуваному періоді була строкатою: у 2020 р. витрати ТОВ «Ізіда» становили 1836,6 тис. грн., у 2021 р. – 798,3 тис. грн. (35,5% показника 2020 р.), у 2022 р. – 1510,2 тис. грн. (63,4% показника 2020 р., проте на 89,2% більше, ніж показник 2021 р.).

У структурі витрат домінуючими є собівартість реалізованої продукції (табл. 2.3).

Таблиця 2.3.

Динаміка витрат ТОВ «Ізіда» у 2020–2022 рр. , тис. грн.

Показник	2020 р.	%	2021 р.	%	2022 р.	%
Собівартість реалізованої продукції	1836,6	77,1	798,3	100,0	875,1	57,9
Інші операційні витрати	535,5	22,5	-	-	635,1	42,1
Інші витрати	10,0	0,4	-	-	-	-
Всього витрат	2382,1	100,0	798,3	100,0	1510,2	100,0

При передачі покупцям вигод і ризиків, пов'язаних із правом власності на продукцію у бухгалтерському обліку продавця визнається собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). Відповідно до п.11 П(С)БО 16 «Витрати» собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається із: виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), яку реалізовано протягом звітного періоду; нерозподілених постійних загально-виробничих витрат та наднормативних виробничих витрат.

Пунктом 8 П(С)БО 16 «Витрати» передбачено, що до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати.

До складу елементу «Прямі матеріальні витрати» ТОВ «Ізіда» включало вартість витрачених (спожитих) у процесі операційної діяльності: матеріалів і комплектуючих виробів, що використані в процесі торгівлі, для забезпечення виробництва продукції, для господарських потреб, технічних цілей та гарантійного ремонту, гарантійного обслуговування реалізованих товарів; паливно-мастильних матеріалів усіх видів, придбаних у сторонніх підприємств і організацій та використаних на технологічні та інші операційні цілі, зокрема для належної експлуатації транспортних засобів, опалення й освітлення приміщень тощо. Витрати, пов'язані із власним виробництвом і використанням електричної та інших видів енергії, включають до відповідних елементів витрат; тари й тарних матеріалів, використаних в операційній діяльності підприємства; товарів для власного використання (без продажу); малоцінних та швидкозношуваних предметів, які використовують в операційній діяльності підприємства впродовж року або нормального операційного циклу, якщо він перевищує рік, зокрема: інструментів, господарського інвентарю, спеціального оснащення; санітарного, спеціального одягу, взуття, захисних пристроїв тощо; мила та інших мийних і знежележувальних засобів; молока й лікувально-профілактичного харчування;

— інших матеріальних витрат, пов'язаних із виконанням підприємством робіт і наданням послуг виробничого й невиробничого характеру.

До складу елементу «Прямі витрати на оплату праці» ТОВ «Ізіда» включало основну заробітну плату, додаткову заробітну плату та інші заохочувальні й компенсаційні виплати, нараховані працівникам згідно із чинним законодавством. До складу елементу «Амортизація» включають суму нарахованої амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів і нематеріальних активів. Нарахування амортизації основних засобів ТОВ «Ізіда» здійснювало за прямолінійним методом.

До складу елементу «Інші операційні витрати» ТОВ «Ізіда» включає витрати операційної діяльності, які не ввійшли до складу собівартості реалізованих товарів, а також до складу вказаних вище елементів, зокрема: вартість послуг сторонніх підприємств, пов'язаних із забезпеченням протипожежної та сторожової охорони; витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів (ремонт, комунальні послуги); витрати на охорону праці; витрати на придбання літератури для інформаційного забезпечення господарської діяльності підприємства; витрати з оплати за участь у семінарах; витрати на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування; сума податків, зборів, обов'язкових платежів, крім податку на прибуток та ПДВ, які нараховують згідно із чинним законодавством; втрати від знецінення запасів; нестачі грошових коштів та інших цінностей, втрати від псування цінностей, якщо на час установлення нестачі винуватця не встановлено; витрати на розрахунково-касове обслуговування в установах банків; витрати, пов'язані із веденням касового господарства (плата стороннім організаціям за обслуговування, технічний нагляд і догляд за РРО, витрати на контрольні-касові стрічки, вартість фарби для друкарського механізму РРО тощо); витрати, пов'язані із управлінням торговельною діяльністю, зокрема: витрати на службові відрядження, відрахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне

страхування; оплата перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної із нещасним випадком на виробництві, за рахунок коштів підприємства.

У результаті у 2020 р. податок на прибуток, сплачений ТОВ «Ізіда» становив 2,2 тис. грн.; у 2021 р. підприємство не нараховувало податок у зв'язку з відсутністю об'єкта оподаткування; у 2022 р. – 1,3 тис. грн. (рис. 2.1, Б, В).

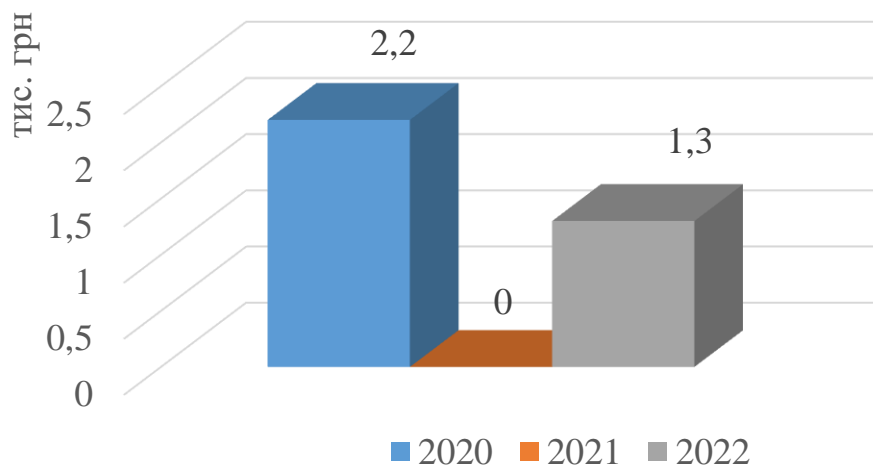


Рис. 2.1. Динаміка нарахування податку на прибуток у 2020–2022 рр. ТОВ «Ізіда»

Тов «Ізіда» є платником плати за землю. Плата за землю – обов'язковий платіж, що входить до складу податку на майно, який справляється у формі земельної ділянки державної і комунальної власності. Платниками такого податку є власники земельних ділянок та землекористувачі. База оподаткування – нормативна грошова оцінка земельної ділянки з урахуванням коефіцієнта індексації чи площа земельної ділянки, для якої не було проведено нормативну грошову оцінку.

ТОВ «Ізіда» самостійно обчислює суму податку щороку. З 1 січня і не пізніше 20 лютого поточного року товариство подає Чернівецькій об'єднаній державній податковій інспекції декларацію на поточний рік, у якій присутня розбивка річної суми рівними частками за місяцями.

Відповідно до Податкового кодексу Чернівецькі міська рада приймає рішення про встановлення місцевих податків та зборів. Стосовно ставок земельного податку – за земельні ділянки, нормативно-грошову оцінку яких було проведено, податок встановлюється у розмірі не більше від 3% від їх нормативної грошової оцінки. Для земель загального користування розмір податку не може бути більшим 1%. Чернівецькою міською радою у 2020, 2021 та 2022 роках було затверджено ставку плати за землю в розмірі 1% від нормативної грошової оцінки землі.

Отже, у 2020 р. ТОВ «Ізіда» сплачено 4413,89 грн. плати за землю, у 2021 та 2022 рр. 4678,72 грн., що на 264,83 грн. або на 6,0% більше показника 2020 р. Зростання обумовлено застосуванням коефіцієнту індексації нормативної грошової оцінки землі, у результаті чого відбулося збільшення нормативної грошової оцінки землі для нарахування податку (рис. 2.2).

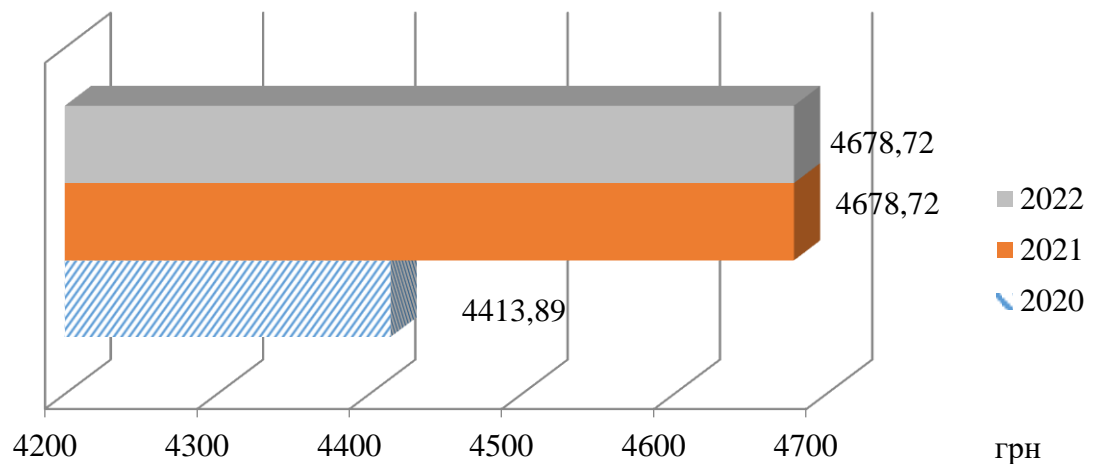


Рис. 2.2. Динаміка нарахування плати за землю ТОВ «Ізіда» у 2020–2022 рр.

Підприємство є платником єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. ТОВ «Ізіда» сплачувало єдиний внесок у 2020–2022 роках за ставкою 22% від суми витрат на оплату праці. Динаміка сплати ЄСВ у досліджуваному періоді була строкатою.

Так, у 2020 р. сплачено 36547 грн. ЄСВ, у 2021 р. – 43579 грн. (на 19,2% більше показника 2020 р.). Таке стрімке зростання обумовлено збільшенням розміру мінімальної заробітної плати з 1378 грн. на початок 2020 р. до 3200 грн. у 2021 р. Подальше підвищення вимог до мінімальної заробітної плати обумовило скорочення штату працівників, і в результаті сума нарахованого ЄСВ зменшилася на 15,3% у 2022 р. і становила 36925 грн. (рис. 2.3).

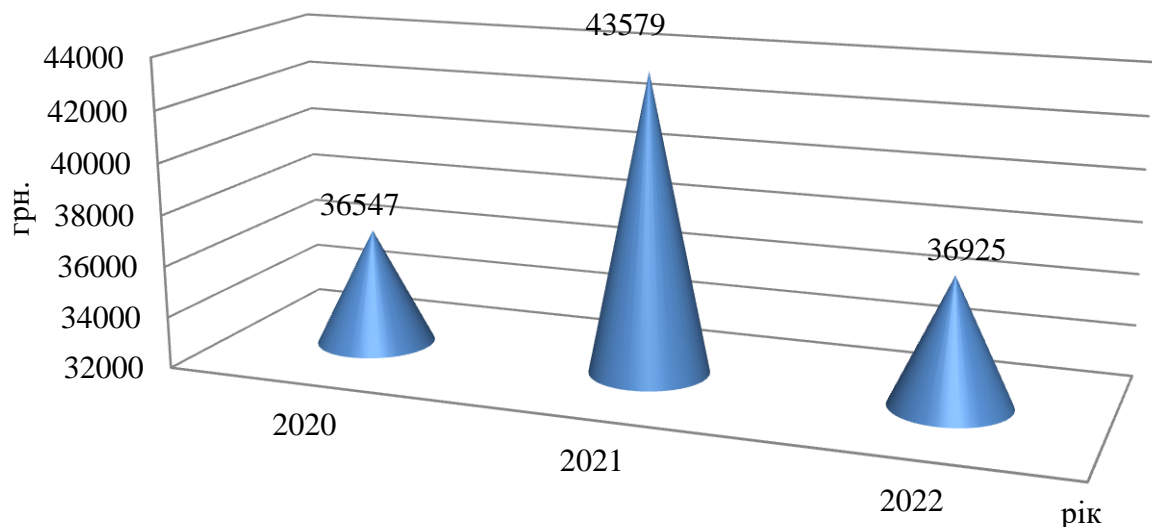


Рис. 2.3. Динаміка нарахування єдиного соціального внеску ТОВ «Ізіда» у 2020–2022 рр.

Податок на додану вартість (ПДВ) — це непрямий податок, який входить до ціни товарів (робіт, послуг) і сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент). ТОВ «Ізіда» сплачує лише один непрямий податок – податок на додану вартість. Підприємство є зареєстрованим платником ПДВ, а тому постачання товарів (робіт, послуг) здійснюється за договірними (контрактними) цінами з додатковим нарахуванням податку на додану вартість, за винятком тих операцій, які не є об'єктом оподаткування або звільняються від сплати податку.

Сума податку, що підлягає перерахуванню до Державного бюджету України або бюджетному відшкодуванню, визначається як різниця між

сумою податкового зобов'язання звітного (податкового) періоду та сумою податкового кредиту такого звітного (податкового) періоду.

Податкове зобов'язання — загальна сума податку на додану вартість, одержана (нарахована) платником податку в звітному (податковому) періоді. Податковий кредит — сума, на яку платник податку має право зменшити податкове зобов'язання звітного періоду. Право на віднесення сум податку до податкового кредиту виникає у ТОВ «Ізіда» разі здійснення операцій з:

а) придбання або виготовлення товарів (у тому числі у разі їх ввезення на митну територію України) та послуг;

б) придбання (будівництво, спорудження, створення) необоротних активів, у тому числі при їх ввезенні на митну територію України (у тому числі у зв'язку з придбанням та/або ввезенням таких активів в якості внеску до статутного фонду та/або при передачі таких активів на баланс платника податку, уповноваженого вести облік результатів спільної діяльності) [1].

Так, нараховані до сплати суми ПДВ по ТОВ «Ізіда» у 2020 р. нараховані до сплати за рік суми податку становили 55,5 тис. грн.; у 2021 р. — 31,3 тис. грн., у 2022 р. — 17,5 тис. грн. (рис. 2.4).

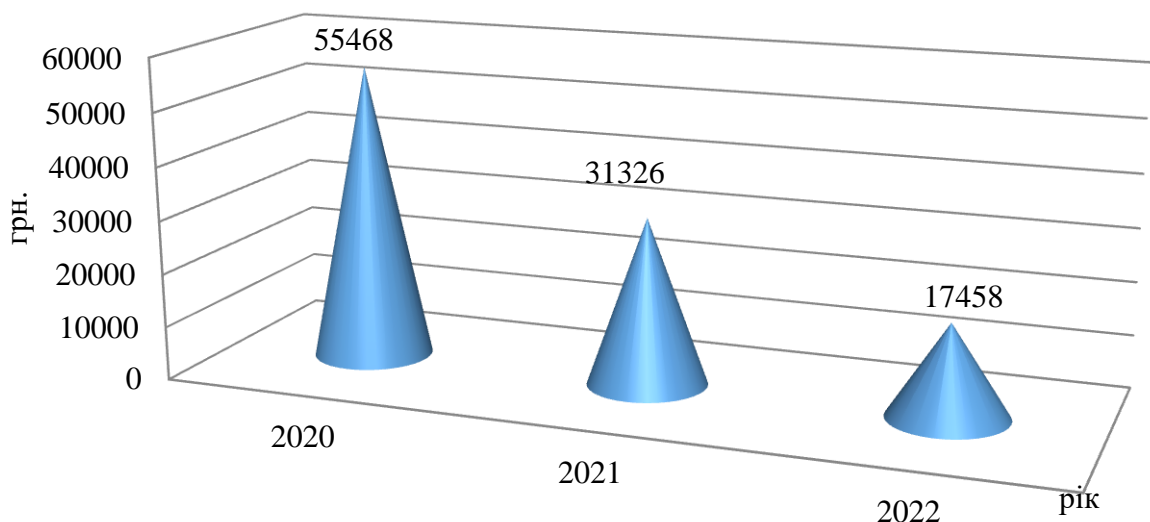


Рис. 2.4. Динаміка нарахованого до сплати податку на додану вартість ТОВ «Ізіда» у 2020-2022 рр.

Загалом спадаюча динаміка ПДВ стала наслідком того, що суттєво знизилася ділова активність підприємства.

2.2. Оцінка структури обов'язкових платежів та рівня податкового навантаження підприємства

Складність сучасної податкової системи — її висока динамічність, яка потребує постійної уваги бухгалтерських та фінансових служб підприємства, що несуть основну відповідальність за фінансові результати діяльності будь-якого комерційного підприємства. Нестабільність податкової політики, невизначеність початкових "правил гри" підприємств із державою є головною проблемою податкових взаємовідносин підприємств із державою. Це ускладнює виробниче планування і розвиток, робить непередбачуваним інвестування, і в результаті дезорганізує підприємництво. Зміни в справлянні обов'язкових платежів мали місце і в досліджуваному періоді, зокрема щодо єдиного соціального внеску. Зазначене, безумовно, відобразилося на структурі обов'язкових платежів, сплачених ТОВ «Ізіда» у 2020–2022 рр.

Проаналізуємо структуру обов'язкових платежів, сплачених ТОВ «Ізіда» у 2020–2022 роках на основі табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Обов'язкові платежі, сплачені ТОВ «Ізіда» у 2020–2022 рр., грн

Назва обов'язкового платежу	2020 р.	2021 р.	2022 р.
ПДВ	55468	31326	17458
ЄСВ	36547	43579	36925
Плата за землю	4414	4679	4679
Податок на прибуток	2151	0	1309
Всього	98580	79584	60371

Проведені розрахунки свідчать, що в структурі обов'язкових платежів, сплачених підприємством у 2020 р., переважають платежі єдиного соціального внеску та податку на додану вартість – 56,3% ПДВ та 37,1% ЄСВ. Плата за землю займала 4,5%. Значення податку на прибуток – 2,2% (рис. 2.5).

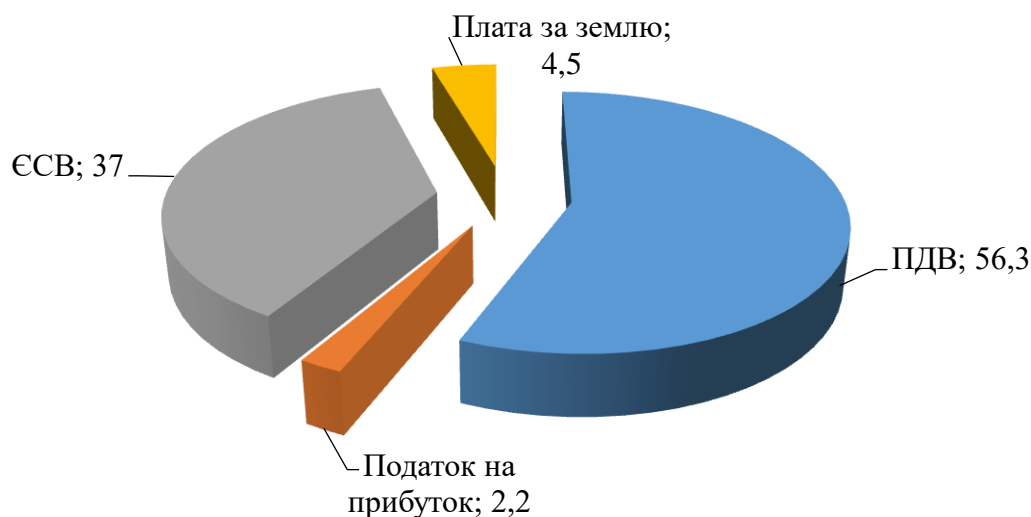


Рис. 2.5. Структура обов'язкових платежів, сплачених до зведеного бюджету та державних цільових фондів ТОВ «Ізіда» у 2020 році (%)

У 2021 р. частка ПДВ знизилася до 39,4% (на 16,9%). Значення ЄСВ зросло до 54,8%, що на 17,7% більше показника 2020 р. Плата за землю займала 5,9%, тобто на 1,4% більше. Податку на прибуток не сплачували (рис. 2.6).

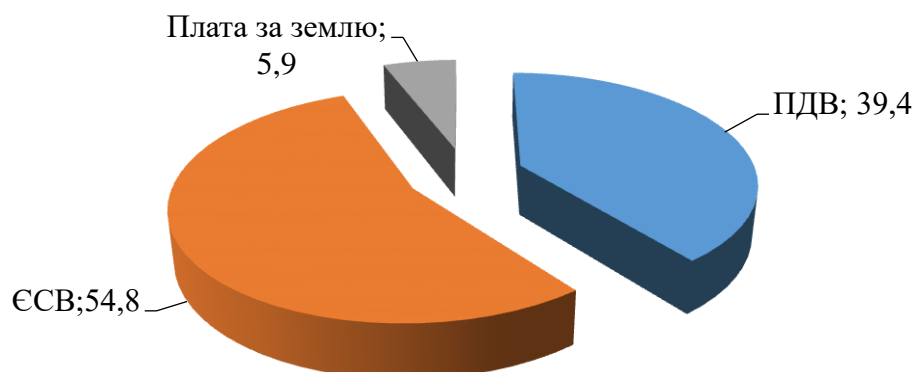


Рис. 2.6. Структура обов'язкових платежів, сплачених до зведеного бюджету та державних цільових фондів ТОВ «Ізіда» у 2021 році (%)

У 2022 р. частка ПДВ знизилася до 28,9% (на 10,5% у порівнянні з показником 2021 р.). Значення ЄСВ далі зростало – до 61,2%, що на 6,4% більше показника 2021 р. Плата за землю займала 7,8%, тобто на 1,9% більше показника 2021 р. Податок на прибуток займав показник на рівні 2020 р. – 2,2% (рис. 2.7).

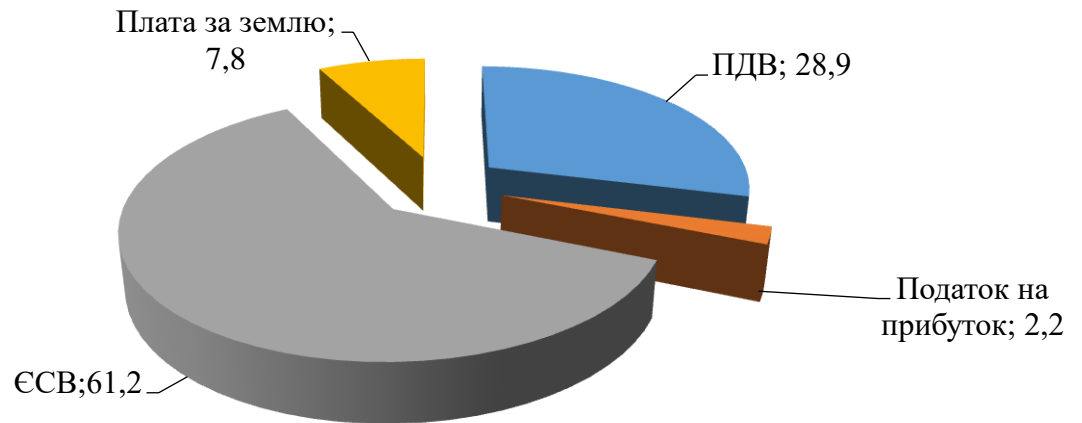


Рис. 2.7. Структура обов'язкових платежів, сплачених до зведеного бюджету та державних цільових фондів ТОВ «Ізіда» у 2022 році (%)

Динаміка нарахованих ТОВ «Ізіда» обов'язкових платежів є спадаючою. Так, у 2020 р. до зведеного бюджету та державних цільових фондів сплачено 98,6 тис. грн. обов'язкових платежів, у 2021 р. – 79,6 тис. грн., що на 19 тис. грн. або на 19,3% менше показника 2020 р., у 2022 р. – 60,4 тис. грн. (на 19,2 тис. грн. або на 24,1% менше показника 2021 р. та на 38,2 тис. грн. або на 61,3% менше показника 2020 р.) (рис. 2.8).

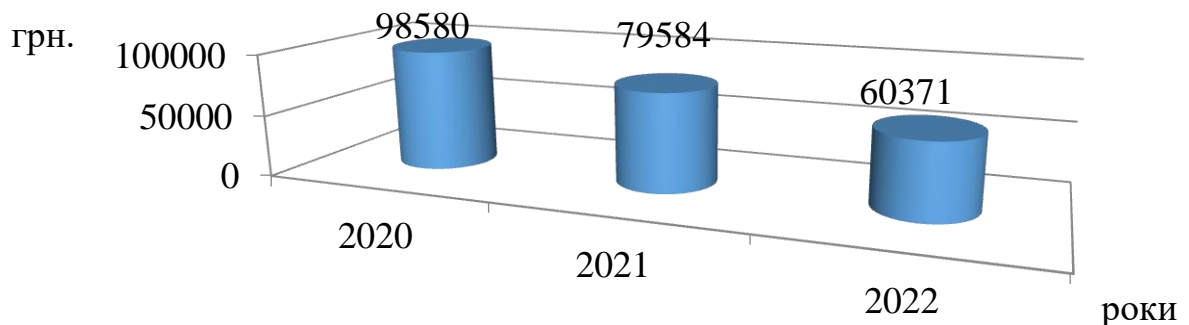


Рис. 2.8. Динаміка сплати обов'язкових платежів до зведеного бюджету та державних цільових фондів ТОВ «Ізіда» протягом 2020–2022 років

Вплив оподаткування на результати діяльності підприємства відображає такий показник, як прибуток підприємства після оподаткування. У 2020 р. прибуток ТОВ «Ізіда» становив 9,8 тис. грн, що відповідає лише 16,2% показника 2015 р. Підприємство було збитковим у 2021 р. (117,8 тис. грн. збитку), проте у 2022 році показник фінансового результату знову став позитивним: чистого прибутку 6,0 тис. грн. (рис. 2.9, дод. Б, В).

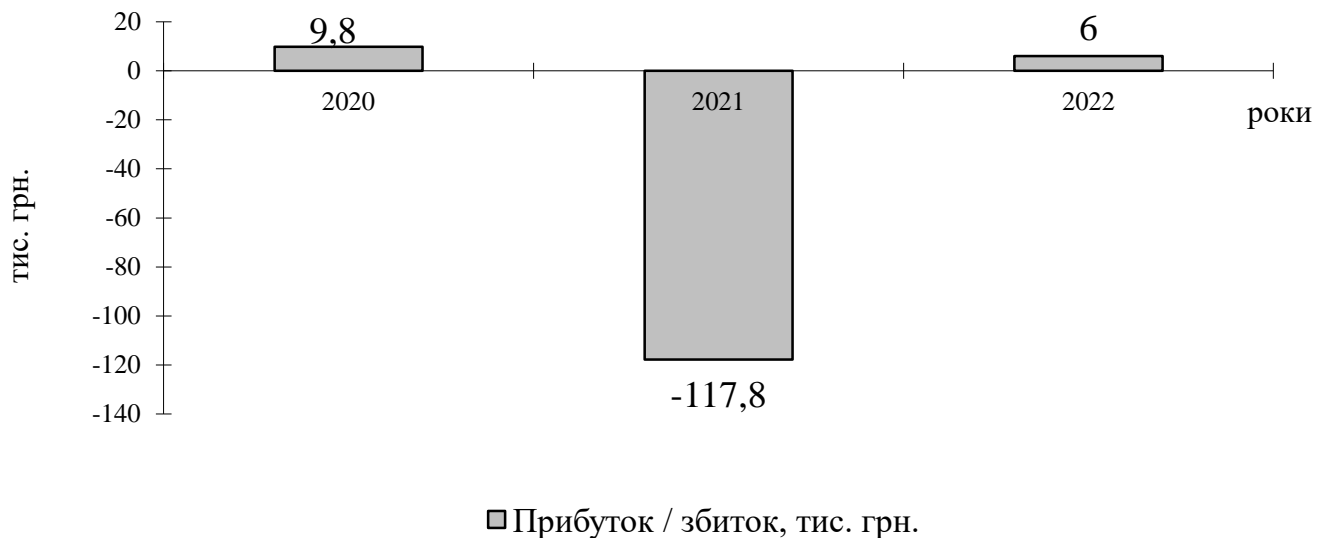


Рис. 2.9. Динаміка результатів діяльності ТОВ «Ізіда» після оподаткування у 2020–2022 роках

Так, за підсумками 2020 р. чистий дохід від реалізації становив 2180,6 тис. грн., що на 5,8% більше показника 2015 р. У 2021 р. чистий дохід становив 1108,8 тис. грн. (50,8% показника 2020 р.), у 2022 р. – 805,6 тис. грн. (72,7% показника 2021 р. та 36,9% показника 2020 р.).

Насамперед, причиною збиткової діяльності підприємства стала негативна динаміка чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), на величину якого визначальний вплив чинить і оподаткування (рис. 2.10).

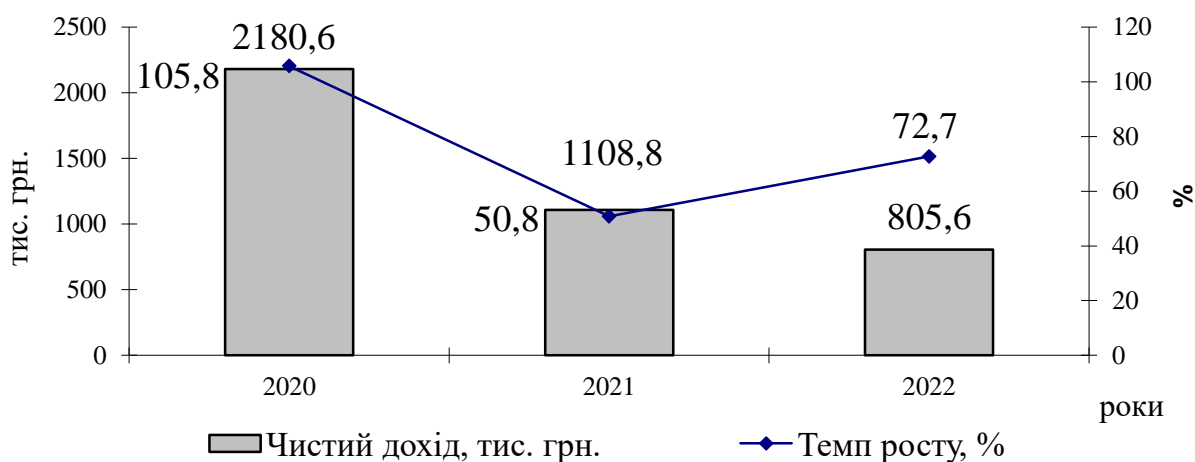


Рис. 2.10. Динаміка чистого доходу ТОВ «Ізіда» у 2020–2022 роках

Позитивний вплив на формування доходів підприємства мала наявність інших операційних доходів у 2020–2021 рр., що формувалися за рахунок відсотків по депозиту тимчасово вільних коштів підприємства. Так, у 2020 р. підприємство «Ізіда» додатково отримало 213,4 тис. грн. доходу, у 2021 р. – 283,6 тис. грн. У 2022 році таких доходів підприємство не отримувало.

У сучасній економічній літературі існують різні точки зору щодо трактування сутності поняття «податкове навантаження» (тягар). Однак всі вони сходяться на тому, що це відносний показник вимірювання, за яким проводиться аналіз та оцінка рівня ефективності дії окремих податків чи податкової системи у цілому [16, с.88]. Трактування зазначеного поняття є різними залежно від формації його розгляду, однак це не дає підстав стверджувати, що вони відрізняються за економічним змістом.

Надмірне податкове навантаження є негативним фактором податкової політики, яка не дає нормально функціонувати підприємствам, стримує ділову активність суб'єктів господарювання. Своєю чергою, надмірно низький рівень податкового навантаження – це недоодержання податкових платежів, що не дає змоги державі повною мірою виконувати свої функції.

Отже, проведемо оцінку рівня податкового навантаження на підприємство. Системний аналіз методик визначення рівня податкового навантаження, дозволив зробити висновок, що розрахунок цього показника

проводиться шляхом віднесення суми всіх нарахованих податків і податкових платежів до певного економічного результату (як правило, виручки або суми чистого прибутку).

В межах нашого дослідження пропонуємо визначати рівень впливу оподаткування на результат діяльності підприємства через співвідношення суми сплачених податків і чистого прибутку підприємства (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Розрахунок податкового навантаження на ТОВ «Ізіда»

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Обов'язкові платежі, тис. грн.	98,6	79,6	60,4
Фінансовий результат після оподаткування, тис. грн.	9,8	-117,8	6,0
Рівень оподаткування, як відношення обов'язкових платежів та фінансового результату після оподаткування (разів)	10,1	-1,5	10,1

Зазначимо, що розрахунок за зазначеною методикою свідчить, що фактично діяльність ТОВ «Ізіда» є неефективною: підприємство функціонує задля оплати витрат та сплати обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів. При цьому очевидно, що в результаті погіршення показників діяльності підприємства, держава також стрімко втрачала податкові надходження від ТОВ «Ізіда» у досліджуваному періоді.

Висновки до розділу 2

Основним видом діяльності ТОВ «Ізіда» є торгівельна діяльність та діяльність щодо здавання майна в оренду. Підприємство фінансується переважно за рахунок власних ресурсів.

У 2020–2022 рр. ТОВ «Ізіда» сплачувало такі обов'язкові платежі: податок на прибуток, податок на додану вартість, єдиний соціальний внесок, плату за землю. В структурі обов'язкових платежів, сплачених підприємством, переважають платежі єдиного соціального внеску (37,1–

61,2%, динаміка зростаюча) та податку на додану вартість (56,3%– 28,9%, динаміка спадаюча). Плата за землю займала 4,5– 7,8%. Значення податку на прибуток – 2,2% (окрім 2021 р., в якому податок не сплачувався, що обумовлено збитковістю підприємства).

Вплив оподаткування на результати діяльності підприємства відображає такий показник, як прибуток підприємства після оподаткування. У 2020 р. прибуток ТОВ «Ізіда» становив 9,8 тис. грн, що відповідає лише 16,2% показника 2015 р. Підприємство було збитковим у 2021 р. (117,8 тис. грн. збитку), проте у 2022 році показник фінансового результату знову став позитивним: чистого прибутку 6,0 тис. грн.

Проведений аналіз свідчить, що фактично діяльність ТОВ «Ізіда» є неефективною: підприємство функціонує задля оплати витрат та сплати обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів. При цьому очевидно, що в результаті погіршення показників діяльності підприємства, держава також стрімко втрачала податкові надходження від ТОВ «Ізіда» у досліджуваному періоді.

РОЗДІЛ 3

ВЕКТОРИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями податкової підтримки діяльності підприємств в Україні в умовах економічної кризи

Загальний успішний прогрес економіки та благополуччя населення країни визначається ефективним розвитком підприємництва узагалі, а також конкретних підприємств. Протягом останніх років розвиток бізнесу стримувався різними чинниками, які й далі впливають на цей сектор. Ці фактори можна класифікувати як зовнішні, які контролюються на рівні держави, та внутрішні, які регулюються на рівні окремого малого підприємства через внутрішні механізми та управлінські рішення.

До основних зовнішніх факторів, що гальмували діяльність підприємств, належать війна в Україні, недосконалість податкової системи, стан економіки та законодавства, відсутність розвиненого кредитування та фінансування для стартапів, монополізація ринку великими підприємствами, а також високий рівень корупції та бюрократії. Щодо внутрішніх факторів, що впливають на підприємництво, варто зазначити низький рівень матеріально-технічного забезпечення малих підприємств.

Одним з ключових факторів, що впливає на результати діяльності підприємств, які оподатковуються за загальною системою оподаткування, є оподаткування прибутку. Важливо відзначити, що в останні роки відбулися значущі законодавчі зміни в сфері оподаткування прибутку підприємств. Наприклад, були внесені зміни до переліку об'єктів оподаткування прибутку, включаючи дохід від азартних ігор з використанням гральних автоматів та скоригований прибуток контрольованої іноземної компанії.

Внесені зміни в податковий облік основних засобів охоплюють наступні аспекти:

1. Збільшено поріг для визначення об'єкта основного засобу для податкового обліку, тепер враховуються об'єкти вартістю понад 20,0 тис. грн. (порівняно з попередніми 6 тис.).

2. Відмінено нарахування амортизації за період невикористання основних засобів у господарській діяльності з причин модернізації, реконструкції, добудови, дообладнання та консервації.

3. Введено систему прискореної амортизації основних засобів на період 2020-2030 рр., із встановленими критеріями застосування. Це сприяє стимулюванню оновлення засобів виробництва.

Уточнено перелік податкових різниць, які збільшують фінансовий результат до оподаткування:

1. Зменшення суми на 30% вартості товарів, включаючи необоротні активи, роботи та послуги, реалізовані на користь нерезидентів, зареєстрованих в низькоподаткових юрисдикціях та нерезидентів із визначеною організаційно-правовою формою.

2. Врахування сум штрафів, пені та інших витрат, нарахованих контролюючими органами за порушення законодавства.

3. Врахування сум витрат, понесених платником податків при здійсненні операцій з нерезидентами без ділової мети.

4. Врахування суми нарахування резерву очікуваних кредитних збитків.

Фінансовий результат до оподаткування може зменшуватися через:

1. Врахування від'ємного значення об'єкта оподаткування при реорганізації платника податку, зокрема, приєднанні, злитті, перетворенні, поділі, виділі, за умови їх пов'язаності протягом визначеного періоду.

2. Врахування нарахованих доходів від дивідендів від контрольованої іноземної компанії.

3. Врахування доходів від дивідендів та від участі в капіталі нерезидентів, що не входять до переліку держав низькоподаткових юрисдикцій.

Звернімо увагу, що прийняті зміни, на наш погляд, є ефективними та вчасними. Однак, враховуючи очікувану динаміку економіки України, ми пропонуємо продовжити збільшення граничного річного доходу від будь-якої діяльності через кілька років. Це дозволить уникнути коригувань фінансового результату до оподаткування на податкові різниці (наступний поріг – 60 млн. грн.). Ця сума залишається меншою, ніж відповідні граничні значення для малих підприємств за нормативами ЄС (приблизно 63,9 млн та 193,8 млн грн з урахуванням розрахункового коефіцієнта 3,79, який забезпечить пропорційність розміру підприємств до розміру національної економіки за Директивою).

Крім того, ми вважаємо за доцільне впровадити спрощений порядок списання вартості новопридбаних виробничих основних засобів четвертої групи на витрати виробництва. Наразі статтею 138.3 Податкового кодексу України встановлено мінімальні строки амортизації для основних засобів та необоротних активів четвертої групи (машини й обладнання) – п'ять років. Однак для електронно-обчислювальних машин та інших засобів, пов'язаних із ними, мінімально допустимий строк корисного використання законодавчо встановлено до двох років [1].

Розповсюдження останньої норми на новоздобуті виробничі засоби четвертої групи надасть підприємствам, які вклали кошти у ці активи, можливість зменшувати об'єкт оподаткування на їх вартість протягом двох років. Вибір четвертої групи основних засобів та інших необоротних активів обґрунтований бажанням сприяти інвестиціям у виробничу сферу, спрямованим на модернізацію основних виробничих засобів, враховуючи швидкий фізичний та моральний знос, а також активне використання їх у діяльності підприємств. Такий механізм сприятиме інноваційним інвестиціям у відповідні проекти. Зміни в правилах амортизації, зокрема через внесення

поправок до Податкового кодексу, сприятимуть розвитку, насамперед, у сфері оновлення активів. Коригування всіх пов'язаних з цими змінами підзаконних актів буде необхідним при внесенні змін до Кодексу.

Таким чином, вітчизняні підприємства потребують ефективних інструментів для зменшення податкового навантаження та активізації своєї діяльності в умовах нових викликів, викликаних війною.

3.3. Інструменти податкової підтримки підприємств малого та середнього бізнесу в контексті Євроінтеграції

Спектр можливих підходів до сприяння розвитку малого і середнього бізнесу (МСБ) шляхом використання податкових інструментів залежить від етапу розвитку ринкових відносин, структури економіки та соціально-економічних умов у країні. Серед цих підходів можна виділити особливі режими оподаткування для окремих видів діяльності, систему патентів, впровадження єдиного податку, спрощену систему оподаткування для МСБ та спеціальні режими для вільних економічних зон.

Виникнення суперечок та різноманітних точок зору на тему спрощених режимів оподаткування пов'язане з невизначеністю їхнього регулятивного впливу на конкурентне середовище, відсутністю аналізу ефективності таких пільг та можливістю їх введення через політичні узгодження без належного економічного обґрунтування. Проте існування альтернативних систем оподаткування у країнах, які подібні за рівнем розвитку до України, свідчить про те, що їх застосування може бути обґрунтованим і обумовленим конкретними соціально-економічними умовами.

В Україні впроваджена спрощена система оподаткування, представлена у вигляді єдиного податку, яка має революційний характер і суттєво вплинула на розвиток підприємництва. Виконання двох головних функцій податків – фіскальної та регулюючої – призводить до подальших

трансформацій у системі оподаткування та забезпечує інституційний компроміс через тимчасове збереження альтернативної системи оподаткування в Україні. Цей компроміс має на меті досягнення економічних, соціальних та фіскальних цілей у короткостроковому періоді, таких як задоволення попиту на товари та послуги, збільшення зайнятості та самозайнятості, зростання доходів населення та розвиток людського капіталу.

Фіскальні інтереси держави та суб'єктів господарювання у короткостроковому періоді, як правило, не збігаються. Наприклад, бізнес зацікавлений у стабільному інституційному середовищі для свого розвитку, тоді як державний апарат спрямовується на зростання економіки та зменшення кількості працездатних утриманців. Довготермінові інтереси обох сторін спрямовані на стабільне економічне зростання та є спільними для всіх суб'єктів економічних відносин.

У випадках, коли державні інститути не можуть створити партнерське середовище для бізнесу, компроміс між короткостроковими фіскальними інтересами суб'єктів господарювання та держави може бути досягнутий через введення режимів оподаткування, відмінних від стандартних. При цьому важливо дотримуватися принципів конкуренції та транспарентності.

Україні, яка переживає трансформацію економіки при відсутності позитивної податкової історії, особливо важливо знаходити інституційний компроміс. Це може бути досягнуто шляхом забезпечення інвестиційного ресурсу, використовуючи різні мотиваційні чинники для перетворення заощаджень в інвестиції.

Для реалізації класифікаційних ознак малих та середніх підприємств (МСБ) в системі оподаткування в Україні, відповідно до європейського законодавства, необхідно визначити методичні засади інформаційного забезпечення для спрощення адміністрування. Також важливо враховувати види преференцій, які можуть використовуватися в межах класифікаційних

ознак, і враховувати чинні правила бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що чітко розрізняються з точки зору ведення обліку МСБ.

Важливою директивою ЄС у цьому контексті є Директива 34/2013 ЄС, яка поки що не була імплементована в Україні. При впровадженні цієї директиви в Україні слід звертати увагу на те, що основні класифікаційні ознаки можуть частково збігатися із рекомендацією Єврокомісії 2003/361 ЄК, проте вони можуть не відповідати внутрішнім економічним умовам. Використання цієї директиви допоможе створити транспарентну інформаційну базу для розрахунку всіх складових з метою визначення бази оподаткування.

Світовий досвід підтверджує, що малий бізнес виступає як ключовий складник ринкової економіки і каталізатор економічного росту. Цей сектор визначає темпи розвитку економіки, впливає на структурні, якісні та кількісні характеристики національного валового продукту. Протягом десятиліть малі підприємства продемонстрували позитивну динаміку у розвинених країнах, сприяючи підвищенню рівня зайнятості.

Ураховуючи вжиті заходи зі зниження податкових ставок на прибуток, ми вважаємо, що подальші реформи для підтримки підприємництва повинні фокусуватися на спрощеній системі оподаткування (з можливістю розширення можливостей оподаткування за таким режимом) та зменшенні фіскального тиску на заробітну плату.

3.3. Дегінізація економіки України як напрямок оптимізації оподаткування

У зв'язку з військовим станом в Україні, економіці країни ставляться перед новими викликами, що вимагають активізації заходів для залучення додаткових бюджетних ресурсів та інвестицій. У цьому контексті фіскальний

інструментарій детінізації економіки визначається як шлях оптимізації оподаткування.

Ухилення від оподаткування представляє загрозу не лише економічній, але й суспільній безпеці країни. Це призводить до недоотримання державою фінансових ресурсів, обмеження фінансування суспільних благ та збільшення податкового навантаження на легальний бізнес. Крім того, це сприяє викривленню конкурентного середовища, оскільки порушники податкового законодавства мають економічні переваги перед добросовісними платниками податків.

Розширення зловживань податковим законодавством створює замкнуте коло, яке можна порушити лише за допомогою заходів з розширення податкової бази, блокування каналів ухилення від оподаткування та підвищення ефективності контролю податкових органів.

Якщо гроші є "кров'ю" економіки, то готівкові гроші виступають як основний інструмент у тіньовій економіці. Детінізація готівкових розрахунків, включаючи використання реєстраторів розрахункових операцій (РРО), є логічним шляхом легалізації таких операцій. Україна прийняла закони щодо детінізації готівкових розрахунків, спрямовані на виведення їх з тіньового обігу, захист легального бізнесу та підвищення ефективності контролю з боку податкових органів. Зараз, з урахуванням воєнного стану, питання контролю за розрахунково-касовою дисципліною набуває особливої актуальності.

Стратегія протидії тіньовому сектору повинна включати заходи щодо деофшоризації. Деофшоризація - це набір законодавчих ініціатив та заходів урядів, спрямованих на виявлення та усунення приховання доходів компаній, які займаються міжнародною діяльністю. Ці заходи спрямовані на розкриття власників компаній, що зареєстровані в офшорних зонах, отримання звітності про їхню діяльність та збільшення збору податків у країнах резидентів - кінцевих бенефіціарів таких компаній. У світі сучасної глобалізації бізнес активно користується офшорами для зменшення податкового навантаження,

обираючи юрисдикції з нижчими ставками податків та лояльнішим ставленням до економічних суб'єктів. Таким чином, українські компанії, які експортують товари і послуги, часто використовують податкові оази. За розрахунками експертів, протягом всього періоду незалежності України з офшорів було виведено близько \$150 млрд. ОЕСР вказує, що збитки економіки України перевищують середні показники у світі.

Але ця проблема актуальна для всіх країн світу, оскільки виведення прибутків до податково лояльних юрисдикцій призводить до суттєвих втрат у бюджетах різних країн. Для протидії цьому виклику Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) у 2013 році запропонувала план BEPS, який спрямований на боротьбу з розмиванням бази оподаткування та виведенням прибутку з-під оподаткування. Зараз план BEPS підписали понад 100 країн, включаючи Україну з 2021 року. Цей проект включає 15 заходів, із яких чотири є обов'язковими мінімальними стандартами для всіх країн-учасниць (це заходи 5, 6, 13 та 14). Мінімальні стандарти, спрямовані на боротьбу з шкідливими податковими практиками, порушеннями угод, звітністю за країнами та механізмом врегулювання суперечок, були розроблені для подолання проблем, коли бездіяльність однієї країни може мати негативні наслідки для інших країн.

Пакет заходів, запропонований в Українському Плані дій BEPS, виявляється більшим за мінімальний обсяг, але водночас оптимальним і збалансованим для ефективного впровадження цілого комплексу заходів (дод. Г). Оскільки ми розраховуємо на очікувані результати від деофшоризації, необхідно впровадити додаткові фіскальні інструменти, які спрямовані на залучення зарубіжних капіталів назад до України у вигляді значущих інвестиційних ресурсів. Такими інструментами можуть стати податкові канікули для новостворених підприємств та податкові пільги для існуючих підприємств з визначеними параметрами інвестицій та створеними робочими місцями (з метою запобігання надмірному використанню пільгових режимів без підстав).

Узагалі можна відзначити, що високий рівень тіньової економіки в Україні та інших країнах колишнього Радянського Союзу обумовлений неефективними політичними та економічними інститутами. Всі прояви тіньової економіки можна пояснити слабкістю інститутів, таких як незареєстрована підприємницька діяльність, ухилення від оподаткування через складність податкової системи, високі податкові ставки, корупцію та репресивний характер діяльності податкових органів. Заходом, спрямованим на успішне подолання тіньової економіки, повинна бути трансформація інститутів державної влади, перетворення їх у ефективну, сильну, справедливу та рішучу платформу для економічного та політичного життя країни.

Висновки до розділу 3

Висловлюючи позитивну оцінку внесених у 2020 році змін до податкового законодавства щодо нарахування податку на прибуток, пропонуємо внести певні корективи. Зокрема, запропоновано продовжити через кілька років підвищення граничного значення річного доходу від будь-якої діяльності, що дозволить уникнути коригування фінансового результату для оподаткування податковими різницями (наразі поріг складає 40 млн. грн., а наступний поріг – 60 млн. грн. і так далі). З метою стимулювання інвестицій у виробничу сферу, спрямованих на оновлення основних виробничих засобів, пропонується внести зміни до Податкового кодексу та встановити мінімально допустимий строк корисного використання таких засобів на рівні 2 роки (наразі 5 років для четвертої групи). Це сприятиме швидшому нарахуванню амортизації на машини та обладнання, які використовуються у виробничій діяльності підприємств.

Внаслідок систематизації ключових концепцій оподаткування підприємництва та аналізу особливостей господарських процесів суб'єктів малого та середнього бізнесу, освітлення практики оподаткування в країнах

Європейського Союзу, ми розробили теоретичні засади, методичні підходи та практичні рекомендації для механізму оподаткування цього сектору в Україні в умовах євроінтеграції. При цьому враховано необхідність державного сприяння розвитку малих та середніх підприємств за рахунок балансування фіскальних інтересів, підвищення рівня транспарентності та вдосконалення податкового адміністрування.

Щодо стратегії боротьби з тіньовим сектором економіки в Україні, вважаємо, що вона повинна включати заходи з фіскалізації готівкових розрахунків, деофшоризації та податкової амністії.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведеним дослідженням узагальнено теоретико-методологічні та організаційні засади впливу оподаткування на діяльність підприємств у ринкових умовах господарювання. Узагальнення отриманих результатів дає змогу сформулювати ряд висновків і пропозицій теоретичного і практичного характеру:

1. Податковим законодавством України передбачено можливість оподаткування підприємств за загальною або ж за спрощеною системою. Загальна система передбачає, що підприємство є платником податку на прибуток та інших податків, установлених Податковим кодексом, зокрема земельного податку, податку на нерухоме майно, транспортного податку, та ін. Платники єдиного податку – підприємства звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з таких податків і зборів, як податку на прибуток підприємств, земельного податку, податку на додану вартість та рентної плати за спеціальне використання води (з урахуванням окремих умов). Кожна із зазначених систем оподаткування має як свої переваги, так і недоліки, які підприємство має врахувати при прийнятті рішення про вибір системи оподаткування.

2. Податкове планування на підприємстві – це сукупність методів прийомів і способів, які дозволяють, виходячи з податкового законодавства, зменшити податкові зобов'язання платника податку. Оптимізація оподаткування (податкова оптимізація) – складова частина податкового планування, що полягає у виборі такого варіанту організації та ведення господарської діяльності, який дозволить зменшити розмір податкових зобов'язань через повне використання усіх наданих законодавством пільг, податкових звільнень та інших законних прийомів та способів.

3. Особливості сучасних тенденцій оподаткування підприємств в Україні досліджено на основі податкової та фінансової звітності ТОВ «Ізіда». У 2020–2022 рр. ТОВ «Ізіда» сплачувало такі обов'язкові платежі: податок на

прибуток, податок на додану вартість, єдиний соціальний внесок, плату за землю. В структурі обов'язкових платежів, сплачених підприємством, переважають платежі єдиного соціального внеску (37,1–61,2%, динаміка зростаюча) та податку на додану вартість (56,3%– 28,9%, динаміка спадаюча). Плата за землю займала 4,5– 7,8%. Значення податку на прибуток – 2,2% (окрім 2021 р., в якому податок не сплачувався, що обумовлено збитковістю підприємства).

Вплив оподаткування на результати діяльності підприємства відображає такий показник, як прибуток підприємства після оподаткування. У 2020 р. прибуток ТОВ «Ізіда» становив 9,8 тис. грн. Підприємство було збитковим у 2021 р. (117,8 тис. грн. збитку), проте у 2022 році показник фінансового результату знову став позитивним: чистого прибутку 6,0 тис. грн.

Проведений аналіз свідчить, що фактично діяльність ТОВ «Ізіда» є неефективною: підприємство функціонує задля оплати витрат та сплати обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів. При цьому очевидно, що в результаті погіршення показників діяльності підприємства, держава також стрімко втрачала податкові надходження від ТОВ «Ізіда» у досліджуваному періоді.

4. Війна в Україні стимулює державу у короткі терміни розробляти пакети фіскальних і монетарних рішень для мінімізації негативних наслідків. Україна є державою, що намагається впроваджувати комплексні та багатосторонні рішення з використанням досвіду розвинених держав, зокрема стратегія боротьби з тіншовим сектором економіки в Україні повинна включати заходи з фіскалізації готівкових розрахунків, деофшоризації та податкової амністії.

5. Україна є учасником міжнародного плану по боротьбі з розмиванням бази оподаткування і виведенням з-під оподаткування прибутку (BEPS), від реалізації якого вже в найближчі два роки уряди країн-учасників очікують революційних змін у боротьбі з офшорами та незаконним виведенням

капіталів з-під оподаткування. Враховуючи очікувані ефекти від деофшоризації, доцільним є запровадження додаткових фіскальних інструментів, спрямованих на повернення вивезених капіталів в Україну у вигляді інвестиційних ресурсів (податкові канікули, податкові знижки).

6. Позитивно оцінюючи зміни податкового законодавства щодо нарахування податку на прибуток підприємств, пропонуємо деякі корективи:

- продовжити підвищення граничного значення річного доходу від будь-якої діяльності, який дає змогу не використовувати коригування фінансового результату до оподаткування на податкові різниці (наразі поріг 40 млн. грн., наступний поріг – 60 млн. грн. і т.д.);

- виходячи з необхідності стимулювання інвестицій у виробничу сферу, спрямованих на оновлення основних виробничих засобів (з урахуванням їх швидкого матеріального та морального зносу, активного використання в діяльності підприємств) установити в Податковому кодексі мінімально допустимий строк корисного використання таких основних засобів – 2 роки (наразі 5 років – четверта група). Зазначене сприятиме швидшому нарахуванню амортизації на машини й обладнання, які використовуються у виробничій діяльності підприємств.

7. Враховуючи здійснені кроки щодо зниження ставок оподаткування податком на прибуток (з 25% у 2010 р. до 18%, починаючи з 2014 р.), вважаємо: наступні реформаторські кроки у напрямку активізації бізнесу мають торкатися спрощеної системи оподаткування (щодо розширення можливостей оподатковуватися за таким режимом) та фіскального навантаження на заробітну плату (у напрямку його зменшення).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.47.11&nobreak=1> (дата звернення: 01.11.2023)
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної ради України. 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144.
3. Про внесення змін до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" щодо детінізації розрахунків в сфері торгівлі і послуг»: Закон України від 20.09.2019 р. №128-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/128-20> (дата звернення: 01.11.2023)
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо детінізації розрахунків в сфері торгівлі і послуг: Закон України від 20.09.2019 р. №129-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/129-20> (дата звернення: 01.11.2023)
5. Адміністрування податків, зборів, платежів : навчальний посібник / за заг. ред. Хомутенко В.П. Одеса: «Атлант», 2015. 314 с.
6. Акіншина О. В. Етапи, способи та інструменти податкового планування на підприємстві. *Вісн. Львів. політех. ун-ту*. 2012. URL: <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення: 01.11.2023)
7. Антіпов О.М. Податкове планування як засіб оптимізації сплати ПДВ та податку на прибуток. URL: http://filelibsnu.at.ua/naukovi/Naukovi_visti/PDF_10_2013/3.pdf (дата звернення: 01.11.2023)
8. Баранов С.О. Ухилення від сплати податків як основний чинник тіньової економіки. Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентіві України. 2015. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2015_2_7 (дата звернення: 01.11.2023)

9. Блискавка Т. Зарубіжний досвід фіскального регулювання інноваційного процесу в економічно розвинених країнах. *Дослідження міжнародної економіки: збірник наукових праць*. № 1. 2011. С. 155–174.
10. Булана О. О. Тенденції реформування бюджетно-податкової підтримки підприємств в Україні. *Фінанси України*. № 8. 2013. С. 44– 53.
11. Варналій З.С. Шляхи підвищення податкової конкурентоспроможності України в умовах діджиталізації. *Збірник матеріалів науково-практичного круглого столу «Оподаткування та економічна безпека держави в епоху діджиталізації»* (23 лютого 2022 р.). С. 13–17.
12. Вахновська Н.А. Корпоративний податковий менеджмент у системі управління підприємством. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. *Збірник наукових праць*. Луцький державний технічний університет. Випуск 1. Ч. 1. Луцьк, 2021. С.20-27.
13. Власюк Н.І., Мединська Т.В. Податкова система : навчальний посібник. 3-тє видання, перероб. та допов. Львів : Магнолія-2006, 2012. 424 с.
14. Гланц В.Н. Сутність та елементи податкового регулювання URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VUABS/2011_2/31_04_04.pdf (дата звернення: 01.11.2023)
15. Голоядова Т.О. Необхідність удосконалення податкової системи України для покращення інвестиційного клімату. *Молодий вчений*. № 2. 2021. С. 153–157.
16. Грицюк Н. Формування та механізм стратегії розвитку підприємств на засадах податкової політики. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. URL: file:///C:/Users/USER/Downloads/echscenu_2015_3_4.pdf (дата звернення: 01.11.2023)
17. Гуменюк А.М. Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти: монографія.К. : НІСД, 2014. 468 с.

18. Дикань О. В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2021. № 57. С. 58-66.
19. Дончак Л.Г. Розвиток малого та середнього бізнесу – запорука стабільності Вінниччини. *Економіка та управління підприємствами*. 2021. № 17. С. 286-290.
20. Жук Є.М. Стимулювання підприємницької діяльності на підставі удосконалення податкового регулювання. URL: <http://intkonf.org/zhuk-em-stimulyvannypidpriemnitskoyi-diyalnosti-na-pidstaviudoskonalennya-podatkovogoregulyuvannya>. (дата звернення: 01.11.2023)
21. Застосування реєстраторів розрахункових операцій: міжнародний досвід - уроки для України. *USAID "Лідерство в економічному врядуванні"* (USAID ЛЕВ). Київ, 2020. URL: <https://www.slideshare.net/USAIDLEV/ss-52883726> (дата звернення: 01.11.2023)
22. Зимовець В.В., Терещенко О.О. Корпоративні фінанси як домінанта фінансової науки. *Фінанси України*. № 9. 2015. С. 78–95.
23. Калінеску Т. В. Адміністрування податків : навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2013. 290 с.
24. Карлін М.І. Міжнародне оподаткування: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2013. 360 с.
25. Кашуба О.М. Підприємництво в Україні: проблеми і перспективи розвитку. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2015/24.pdf (дата звернення: 01.11.2023)
26. Кирилич Х. Сучасна наукова парадигма нерівномірності економічного розвитку в контексті нової інституційної економіки. *Сучасні тенденції міжнародних відносин: політика, економіка, право : зб. матер. IV щорічної міжнар. наук.-практ. конф.*, Львів, 16–17 квітня 2015 р. Львів : ДРІ, 2015. С. 346–349.
27. Кірдіна О.Г. Оптимізація податкового навантаження на макро- та мікрорівні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. № 64. 2022.

URL: <http://btie.kart.edu.ua/article/viewfile/149923/153804> (дата звернення: 01.11.2023)

28. Кміть В.М. Зарубіжний досвід податкового стимулювання підприємництва. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Випуск 3 (08). 2021. С. 265–269.

29. Колісніченко П.Т. Податкові важелі державного регулювання підприємницької діяльності. *Ефективна економіка*. № 12. 2020. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3376> (дата звернення: 01.11.2023)

30. Коротун В.І. Проблеми мінімізації сплати податків в Україні. Економіка, фінанси, право. 2010. № 6. С.21-24.

31. Корягін М.В. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності: монографія. Київ: Інтерсервіс, 2020. 276 с.

32. Крисак А. О. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. Економіка та держава. 2022. № 12. С. 68-73.

33. Крисоватий А.І., Сидорович О.Ю., Дмитрів В.І. Наукові основи фіскальної теорії: навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2021. 246 с.

34. Крисоватий, А. І., Томнюк Т.Л. Адміністрування податків в Україні: організація та напрями трансформації : монографія. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2012. 212 с.

35. Лазебник Л. Л. Система податкового планування як інструмент оптимізації підприємницької діяльності. *Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* Тернопіль, 2021. С. 171-174.

36. Мельник В. М. Напрями удосконалення адміністрування податків на споживання в Україні. Формування ринкових відносин в Україні. 2011. № 9. С. 14-18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2011_9_6 (дата звернення: 01.11.2023)

37. Міжнародна практика застосування спрощених (спеціальних) режимів оподаткування малого підприємництва та необхідність її адаптації й

застосування в Україні. Матеріали аналітичного центру «академія». URL: <http://www.academia.org.ua> (дата звернення: 01.11.2023)

38. Міжнародний досвід реформування податкових систем: види податків та електронна звітність. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/arkhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/mrdosvid/> (дата звернення: 01.11.2023)

39. Мінін І. Г. Тіньовий сегмент податкового простору та шляхи його легалізації. *Ефективна економіка*. №3. 2013. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1905> (дата звернення: 01.11.2023)

40. Мініч В. Г. Європейський та світовий досвід державної політики щодо підвищення інвестиційної активності. 2011. С. 118–124.

41. Мінфін. Інформаційний портал. Режим доступу: <https://minfin.com.ua>.

42. Молдован О. О. Реформування податкових інструментів стимулювання господарської діяльності в Україні: основні напрями та завдання. Стратегічні пріоритети. 2014. № 3. С. 73–81.

43. Молодецька О. М. Трансформація податкової системи України. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит. 2020. № 2. С. 710–714.

44. Мулик Т.О. Проблеми оптимізації податкових платежів і формування податкової політики на підприємствах. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/1760.pdf>. (дата звернення: 01.11.2023)

45. Національна модель неоіндустріального розвитку України: монографія / за ред. В.П. Вишневського (заг. ред.). К.: Ін-т економіки пром-сті НАН України. 2020. 518 с.

46. Озерчук О. В. Сутність, роль та напрями державної фінансової політики регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2023. №1 (70). С.16–24.

47. Омеляненко Т. Тренди стратегічного розвитку малого бізнесу в Україні. Стратегія бізнесу: футурологічні виклики : *Зб. матеріалів*

Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (20–22 листопада 2019 р.). К. : КНЕУ, 2019. С. 126-133. URL: https://56d7b6b3-0d1f-45d1-93f4-bcec91012c86.filesusr.com/ugd/1d34df_b5dece4c354247df8a2af133a71ea1dd.pdf (дата звернення: 01.11.2023)

48. Орищин Т. М. Оптимізація податкового навантаження підприємства: теоретичний та методичний аспекти. *Економіка та держава*. 2019. № 4. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4303&i=9> (дата звернення: 01.11.2023)

49. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.11.2023)

50. Офіційний сайт Державної податкової служби України URL: <http://www.sfs.gov.ua> (дата звернення: 01.11.2023)

51. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 01.11.2023)

52. Панасюк О. В. Переваги і недоліки спрощеної системи оподаткування в контексті новацій Податкового кодексу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. №10. С. 41–44.

53. Панченко С.В. Підприємництво: підручник. Х.: УкрДУЗТ, 2020. Ч.2. Реалізація підприємницької діяльності у сучасних ринкових умовах. 241 с.

54. Пасова Т. Платити податки стало легше. *Голос України*. 22.11.2021. URL: <http://www.golos.com.ua/article/296271> (дата звернення: 01.11.2023)

55. Пахненко О.М. Основні засади податкової політики в країнах ЄС на сучасному етапі. *Ефективна економіка*. № 12. 2020. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5317> (дата звернення: 01.11.2023)

56. План дій BEPS 2.0: що передбачає подальша реформа міжнародного оподаткування. 31.01.2020. URL: https://mind.ua/openmind/20207189-plan-dij-beps-2-0-shcho-peredbachae-podalsha-reforma-mizhnarodnogo-opodatкування?fbclid=IwAR3m9MS0hs_LE2kbCplUyeGtck4SX_x8kAFBOK1XieGl-aIRrejrgG3N3ZY (дата звернення: 01.11.2023)

57. Податкова система: навчальний посібник / Волохова І.С., Дубовик О.Ю., Слатвінська М.О. та ін. ; ред. Волохова І.С., Дубовик О.Ю. Харків: Діса плюс, 2019. 402 с.
58. Податкова система : навчальний посібник / Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.; за ред. Баранової В.Г. Одеса: ВМВ, 2014. 344 с.
59. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: навчальний посібник / за ред. Іванова Ю.Б., Майбурова І.А. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2010. 492 с.
60. Податкова система України: тренінг-курс: навч. посіб. /Тимченко О.М. та ін.; за заг. ред. Тимченко О.М.. Київ : ДННУ «Акад. фін. Управління», 2012. 656 с.
61. Податкові системи зарубіжних держав: навчальний посібник / Андрущенко В.Л., Варналій З.С., Прокопенко І.А., Тучак Т.В. Київ : Кондор-Видавництво, 2012. 222 с.
62. Подолянчук О. А. Облік та звітність за податком на додану вартість. *Ефективна економіка*. № 7. 2022. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=8&w=O.+A.+Подолянчук> (дата звернення: 01.11.2023)
63. Покришка Д. Динаміка інвестиційного клімату країн Східної Європи – досвід для України URL: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/June2009/01.htm>. (дата звернення: 01.11.2023)
64. Пріоритети податкових стимулів: світовий досвід. Матеріали аналітичного центру «Академія» URL: <http://www.academia.org.ua>. (дата звернення: 01.11.2023)
65. Проскура К.П. Податкове адміністрування в Україні в посткризовий період: ефективність та напрями модернізації: монографія. Київ : ТОВ «Емкон», 2014. 376 с.

66. Редько І. А. Проблемні питання ухилення від сплати податків. URL: http://www.rusnauka.com/13_NPN_2010/Economics/65637.doc.htm (дата звернення: 01.11.2023)
67. Рижко О.В. Фактори розвитку малого бізнесу. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. № 2. С. 346-350.
68. Романюта Е. Моніторинг рівня податкового навантаження в Україні та країнах ЄС. *Світ фінансів* 2 (51). 2021. URL: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/viewFile/1003/1011> (дата звернення: 01.11.2023)
69. Руденко Є. М. Формування податкової політики підприємства в процесі здійснення фінансової санації. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2012_3/305.pdf (дата звернення: 01.11.2023)
70. Савчук О.О. Досвід адміністрування податкових надходжень у країнах з розвинутою економікою. *Фінанси, грошовий обіг, кредит*. 2020. № 30/1. С. 207–214.
71. Святаш С. В. Податкове планування та оптимізація оподаткування в контексті максимізації вигод платників податків та держави. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2021. Вип. 2. С. 280-285. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuces_2021_2_42 (дата звернення: 01.11.2023)
72. Святаш С. В. Автоматизація податкового рахівництва у контексті створення податкової інформаційної бази для аналізу та контролю. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. № 1. 2022. URL: http://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/29_68_1/21.pdf (дата звернення: 01.11.2023)
73. Сідельникова Л.П., Костіна Н.М. *Податкова система : навч. посібник*. 2-ге видання, переробл. і доповн. Київ : Ліра-К, 2013. 604 с.
74. Серебрянський Д.М. До питання запровадження інвестиційної податкової знижки в Україні. *Фінанси України*. 2014. № 3. С. 45–59.

75. Соркін Б.В. Державне регулювання підприємницької діяльності в ринкових умовах: методи, засоби та цілі. *Наукові праці МАУП*, 2013. Вип. 1(36). С. 85–88.

76. Стан української економіки та необхідні заходи для її стабілізації. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247170697&cat_id=246711250 (дата звернення: 01.11.2023)

77. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. URL: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/doccatalog/list> (дата звернення: 01.11.2023)

78. Стукало Н. В. Досвід державного регулювання іноземних інвестицій у країнах світу. *Економіка сьогодні: актуальні питання та перспективи : зб. наук. праць*. 2022. №1. URL: <http://economicsissues.com.ua/zmist-zhurnalu/ekonomika-sogodennya-aktualni-pitannya-taperspektivi-2012-1/dosvid-derzhavnogo-regulyuvannya-inozemnix-investiciju-kra%D1%97nax-svitu/> (дата звернення: 01.11.2023)

79. Табінський В.А. Деякі аспекти розвитку малого підприємництва в Україні. *Економіка і суспільство*. 2020. № 2. С. 36-39.

80. Тенденції тіньової економіки в Україні у січні -березні 2023 року. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=68e4ea4c-c85b-4a6c-9d57-467e33204364&title=TendantsiiTinovoiEkonomikiVUkrainiusichniberezni2020-Roku> (дата звернення: 01.11.2023)

81. Ткаченко Т.П., Коляденко І. І. Особливості розвитку малого підприємництва в Україні. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2020. №18. С. 152-158.

82. Ткаченко Ю. В. Стратегія формування інвестиційної привабливості національної економіки в умовах глобалізації . *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 13. С. 147–153.

83. Томнюк Т.Л. Фактори забезпечення економічного зростання в Україні. *Ефективна економіка*. 2022. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6399> (дата звернення: 01.11.2023)

84. Томнюк Т.Л. Фіскальні та регулюючі аспекти оподаткування прибутку підприємств в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7117> (дата звернення: 01.11.2023)

85. Томнюк Т.Л. Фіскальний інструментарій детінізації економіки України. *Вісник ЧТЕІ КНТЕУ*. 2020. №1. С.69-83.

86. Тюленєва Ю.В., Єнич В. С. Проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2021. № 19. С. 193-197.

87. Фурса Т.П., Синиця С.М. Фіскальний механізм: зарубіжний досвід та українські реалії. *Інтелект XXI: Світова економіка та міжнародні відносини*. 2020. № 5. С. 32–36.

88. Що таке деофшоризація: до чого готуватися бізнесу в Україні. Проект Uteka. URL:<https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-chto-takoe-deofshorizaciya-k-chemu-gotovitsya-biznesu-v-ukraine> (дата звернення: 01.11.2023)

89. Suggested Citation: Schneider, Friedrich (2021) : Restricting or Abolishing Cash: An Effective Instrument for Fighting the Shadow Economy, Crime and Terrorism?, International Cash Conference 2021 - War on Cash: Is there a Future for Cash? 25 - 27 April 2021, Island of Mainau, Germany, Deutsche Bundesbank, Frankfurt a. M. URL:<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/162914/1/Schneider.pdf> (дата звернення: 01.11.2023).